

03.11.2021

Група № 12

Мегей А.В.

Історія України

Урок № 9-10

Тема: Події осені 1917 року в Україні. Події 1917 року в Криму

Мета уроку: охарактеризувати відносини між ЦР та більшовицьким урядом наприкінці 1917 – на поч. 1918 р.; визначити передумови, зміст та наслідки III Універсалу Центральної Ради.

План уроку:

1. Жовтневий переворот у Росії. Боротьба за владу в Києві 28-31 жовтня 1917 р.
2. III Універсал УЦР.
3. Події 1917 р. у Криму. Курултай і Кримська Народна Республіка.

Хід уроку

1. Жовтневий переворот у Росії. Боротьба за владу в Києві 28-31 жовтня 1917 р.

До осені 1917 р. ситуація у Росії загострилася. Країна опинилася на межі, за якою був хаос. Вплив Тимчасового уряду зменшився, виявилася його нездатність розв'язувати нагальні проблеми життя суспільства. **8—15 (21—28) вересня** з ініціативи УЦР у Києві був скликаний з'їзд **поневолених народів Росії**. У ньому брали участь 85 делегатів від дванадцяти народів колишньої імперії. Російської делегації на з'їзді не було, а російську владу репрезентував постійний представник УЦР при Тимчасовому уряді Максим Славинський. З'їзд окреслив перспективи розвитку держави на засадах федеративного демократичного устрою, висловився за надання народам **національно-персональної автономії** і утворив постійно діючий орган — Раду народів на чолі з М. Грушевським, який назвав цей з'їзд «золотим сном народів».

Погіршенням ситуації у державі вміло скористалися більшовики. Пропагуючи популистські гасла «Фабрики — робітникам», «Земля — селянам», їм вдалося залучити на свій бік частину населення. Інші політичні партії не змогли об'єднатись і стати для них перешкодою. **25 жовтня (7 листопада)** підконтрольні більшовикам загони Червоної гвардії захопили стратегічно важливі центри столиці країни — Петрограда (нині Санкт-Петербург). Тимчасовий уряд був усунений від влади. II Всеросійський з'їзд рад проголосив Росію **Республікою рад робітничих, солдатських і селянських депутатів**. Перший **більшовицький уряд Росії** став називатися **Радою Народних Комісарів (Раднарком)**. Його очолив В. Ленін. Прагнучи заручитися підтримкою населення, більшовики ухвалили на цьому ж з'їзді **декрети про мир і про землю**. В основу Декрету про землю було покладено принцип зрівняльного землекористування. Без жодного викупу скасовувалася приватна власність на землю, яка оголошувалася всенародним надбанням, що фактично означало її націоналізацію. Заборонявся продаж, оренда і застава землі, яка розподілялася між селянами, однак вони не ставали її власниками. Декрет про мир пропонував усім воюючим державам негайно розпочати переговори про мир без анексій і контрибуцій, а на період переговорів увести перемир'я на три місяці. Для більшовиків вихід із війни був головним засобом боротьби за владу.

Зазвичай у спробах захопити владу більшовики опиралися на ради робітничих і солдатських депутатів. Однак в Україні в тих радах вони не мали більшості, позаяк відображали настрій невеликої частини населення, до того ж переважно не українців. Мирним шляхом їм вдалося утвердитися лише у великих містах Донецького регіону: Луганську, Кадіївці, Макіївці тощо. В інших частинах України вони встановлювали владу у протистоянні з військовими підрозділами Тимчасового уряду. Зокрема, у Києві

конфлікт між ними та збройними силами Тимчасового уряду впродовж **29-31 жовтня** завершився перемогою більшовиків. У цьому конфлікті УЦР зайняла нейтральну позицію. Проте, коли стало очевидним, що більшовики не обмежаться розгромом сил Тимчасового уряду, УЦР відмежувалася від більшовицького жовтневого перевороту. Вона змогла взяти під контроль усі важливі пункти в Києві, зокрема пошту і телеграф. **Влада у столиці України перейшла до УЦР.** Попри популярські лозунги, **більшовикам не вдалося одержати значної підтримки населення України**, про що свідчили результати виборів до Всеросійських Установчих зборів, які відбулися 12 (25) листопада 1917 р. За них у всій Україні проголосувало лише 10 % жителів.

2. III Універсал УЦР.

7 (20) листопада 1917 р. УЦР ухвалила **III Універсал**. У ньому проголошено створення **Української Народної Республіки (УНР)** у федерацівному зв'язку з Російською державою. Юрисдикція УНР поширювалася на дев'ять губерній: **Волинську, Київську, Подільську, Чернігівську, Полтавську, Харківську, Катеринославську, Херсонську, Таврійську (без Криму)**. Питання про остаточне приєднання до УНР суміжних з Україною територій із переважно українським населенням мали вирішувати шляхом переговорів. **Універсал встановлював 8-годинний робочий день, запроваджував державний контроль над виробництвом, недоторканість особи і житла, забезпечення свободи слова, друку, віри, зібрань, союзів, страйків, скасування смертної кари, амністію.** Водночас декларував національно-персональну автономію для неукраїнських національних груп. У III Універсалі УЦР закликала воюючі держави до укладення миру. **На 27 грудня 1917 р. (9 січня 1918 р.) було призначено вибори до Всеукраїнських Установчих зборів.** У III Універсалі були викладені основи демократичного устрою Української держави і вперше від часу діяльності УЦР сформульована соціально-економічна програма.

Проте ситуація у Російській державі залишалася непростою. Повалення Тимчасового уряду, розпад старої армії, братання з ворогом остаточно підірвали економічні та соціальні підвалини, на яких трималася країна. Розпочалася руйнівна реакція в усіх сферах життя. УЦР засудила деструктивну політику більшовиків. Однак, проголосивши III Універсалом програму демократичної перебудови суспільства, уряд УНР не виявив послідовності та рішучості в її реалізації. Зберігались урядові установи, які перебували на території України до 7 листопада, залишалися чинними розпорядження Тимчасового уряду. Всупереч положенням III Універсалу, УЦР відмовилася від негайної реалізації аграрного питання, заявивши, що його остаточно вирішать Всеукраїнські Установчі збори. Невдалою була політика УЦР щодо промисловості та фінансів. Не справдилися надії на створення армії, хоча у грудні 1917 р. був утверджений статут **Армії УНР**. Збройні сили УНР поповнилися новими підрозділами, зокрема **Галицько-буковинським куренем січових стрільців**, сформованим у **листопаді 1917 р.** в Києві з колишніх військовополонених галичан, буковинців, закарпатців. Із січня 1918 р. ним командував **Євген Коновалець**. Однак через непослідовну військову політику УЦР, недовіру до кадрових військових частин підрозділів наприкінці 1917 р. почала стихійно саморозпускатися.

Проголошення III Універсалу УЦР;
м. Київ, Софійський майдан

Проголошення УНР підвищило інтерес інших держав до неї. Позиція країн Антанти щодо УНР була двоєстою. З одного боку, вони були більше схильними до існування єдиної Росії як союзника, з іншого — прагнучи утримати УНР від переговорів із Німеччиною й Австро-Угорщиною, Велика Британія та Франція у грудні 1917 р. відрядили до Києва лише дипломатичних представників для координаторської діяльності. Водночас вони планували створення кількох українських корпусів, які разом із чехословацькими та польськими з'єднаннями зайняли б найважливіші ділянки Південно-Західного і Румунського фронтів. Однак до планів УЦР це не входило. Зважаючи на широку підтримку з боку населення ідеї припинення війни і початку переговорів про мир, УНР звернулася до усіх держав із пропозицією почати такі переговори. **23 листопада 1917 р.** Південно-Західний і Румунський фронти об'єдналися в Український, на якому було укладено перемир'я.

Мовою джерела. Третій Універсал Центральної Ради:

«Народе український і всі народи України!

Однині Україна стає Українською Народньою Республікою.

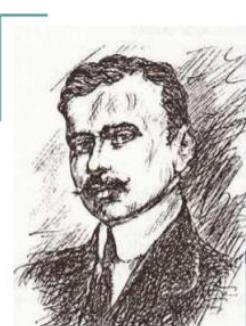
Не відділяючись від республіки Російської і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими помогти всій Росії, щоб уся Республіка Російська стала федерацією рівних і вільних народів. ... До території Народньої Української Республіки належать землі, заселені у більшості Українцями: Київщина, Поділя, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму).»

3. Події 1917 р. у Криму. Курултай і Кримська Народна Республіка.

Після Лютневої революції 1917 р. у Криму замість старих органів влади створили «комітети громадської безпеки». У політичному житті брали участь усі прошарки населення; виникали громадські, релігійні, національні організації різного спрямування. Найвпливовішою силою у національному русі були **кримські татари**, позаяк, незважаючи на усі попередні міграції, вони становили чверть усього населення півострова. **25 березня (7 квітня) 1917 р.** був утворений **Тимчасовий кримсько-мусульманський виконавчий комітет (Мусвиконком)**, на чолі з муфтієм **Номаном Челебіджіханом**, автором кримськотатарського національного гімну «Я присягаюся». Початково кримські татари вимагали національно-культурної автономії у складі демократичної Росії. Проте після утворення в липні 1917 р. **Національної партії** сформувалася ідея відновлення незалежної кримськотатарської держави, яка свого часу існувала на півострові упродовж трьох з половиною століть.

Жовтневий переворот спричинив різну реакцію політичних сил Криму. Татарські представницькі органи не визнали влади Раднаркому і підтримували скликання Всеросійських Установчих зборів. **26 листопада (9 грудня) 1917 р.** у Бахчисараї в залі Ханського палацу розпочали роботу Установчі збори кримськотатарського народу — Курултай. Серед його 78 депутатів було чотири жінки. **29 листопада (12 грудня) 1917 р.** Курултай проголосив **Кримську Народну Республіку**, прийняв конституцію та оголосив себе **Кримським національним парламентом**. Був сформований **національний уряд — Директорія** — на чолі із **Н. Челебіджіханом**, який визнала УЦР.

На виборах до Всеросійських Установчих зборів більшість населення Криму проголосувала проти більшовиків. Усвідомивши це, вони перейшли до збройного розгону всіх органів влади, де не мали більшості. Початково утвердилися у Севастополі, згодом у Феодосії, Керчі, Ялті, Сімферополі, Євпаторії, а у **січні 1918 р.**

Номан Челебіджіхан.
Худ. Заріма Трасінова

цілком захопили Крим. Курултай кримських татар і національний уряд були усунуті від влади, їхні збройні загони відтіснені у гори. Контроль над півостровом перейшов до Центрального виконавчого комітету Таврійської губернії, в якому домінували більшовики. Багато діячів кримськотатарського національного руху, зокрема Н. Челебіджіхан, стали жертвами більшовицького терору. Однак утворення Кримської Народної Республіки мало непересічне значення, позаяк вона стала одним із перших у світі проектів демократичної республіки серед мусульман.

Мовою джерела. Із промови Н. Челебіджіхана:

«Наш народ є справедливим. Він дбає не лише про себе. Він бажає втілити в дійсність принцип справедливого взаємного співіснування з іншими мешканцями Криму. Завдання Курултаю — згуртувати всіх і, ... перетворити Крим на справжню культурну Швейцарію. Національний Курултай дбатиме не лише про мусульман, а й про інші нації, він запрошує їх до співпраці ...»

Шефіка Гаспринська (1886–1975) була донькою кримськотатарського просвітителя Ісмаїла Гаспринського. Вона була редакторкою першого у світі мусульманського жіночого журналу «Жіночий світ». Шефіка також очолила «Виконавчий комітет мусульманок Криму», який започаткував жіночий мусульманський рух. Після Лютневої революції у Бахчисараї активістки обрали Шефіку головою міського жіночого комітету. У травні 1917 р. вона була учасницею I Всеросійського мусульманського з'їзду в Москві, а у вересні — з'їзду поневолених народів Росії у Києві. Згодом Шефіка і ще

троє татарок стали делегатками I Курултаю кримськотатарського народу в Бахчисараї 9 грудня 1917 р. Шефіка вважала, що причинами дискримінації жінок є: відсутність права на батьківщину, неточне тлумачення ісламу і недостатня освіченість. Тому ініціювала відкриття Сімферопольського жіночого педагогічного училища, яке й очолила. Завдяки цій жінці татарки домоглися політичної і соціальної рівноправності з чоловіками.

Запам'ятайте дати і події, пов'язані з ними:

- 8-15 (21-28) вересня 1917 р. — в Києві відбувся з'їзд поневолених народів Росії;
- 25 жовтня (7 листопада) 1917 р. — більшовики захопили владу в Петрограді;
- 7 (20) листопада 1917 р. — ухвалено III Універсал;
- 25 березня (7 квітня) 1917 р. — утворено Тимчасовий кримсько-мусульманський виконавчий комітет;

- 29 листопада (12 грудня) 1917 р. — проголошено Кримську Народну Республіку.

Питання для самоконтролю:

1. Коли відбувся з'їзд поневолених народів Росії?
2. Коли був ухвалений III Універсал? Що він проголосував?
3. Які події відбулися в Криму в січні 1918 року? Чому?

Домашнє завдання:

1. Законспектиувати матеріал з теми
2. Дати відповіді на питання для самоперевірки у робочому зошиті

Рекомендована література:

1. Власов В.С. Історія України (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / В.С. Власов, С.В. Кульчицький. – Київ: Літера ЛТД, 2018.

Рекомендовані відео для перегляду:

1. https://www.youtube.com/watch?v=FrNa-ri_QMs
2. <https://www.youtube.com/watch?v=koEhPjS2uR8>

Виконані завдання відправте мені на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net. У темі листа вказати номер групи, прізвище та ім'я.